

1

ความขัดแย้ง ทางการเมืองที่ยืดเยื้อ ร่วม 10 ปีในสังคมไทย

หลายปีที่ผ่านมา “ความขัดแย้งทางการเมือง” ในสังคมไทย เป็นปรากฏการณ์ที่คนทั่วไปเห็นและรู้สึกได้ชัดเจน ว่าเกิดการแบ่งฝักฝ่ายของประชาชนเป็นหลากหลายกลุ่มต่างความคิดทางการเมือง โดยเฉพาะระหว่างกลุ่มเสื้อเหลืองและกลุ่มเสื้อแดง เกิดการจลาจลทางการเมือง 3 ครั้ง ที่ถึงเลือดเนื้อและชีวิต คือในเดือนตุลาคม 2551 (ตาย 8 บาดเจ็บ 737)¹ เดือนเมษายน 2552 (ตาย 2 บาดเจ็บ 120)² และเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2553 (ตาย 94 บาดเจ็บประมาณ 2,000)³ ทั้งหมดนี้เป็นบาดแผลความขัดแย้งที่กว้างและลึกซึ้ง ทั้งเป็นปมปัญหาสำหรับสังคมไทยว่า เราจะปรองดองความแตกต่างทางความคิดทางการเมืองนี้ได้อย่างไร

พันธมิตรฯ กับการต่อต้าน “ระบอบทักษิณ”

การชุมนุมของกลุ่มผู้ชุมนุมที่ไม่พอใจในการบริหารประเทศของอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เริ่มเคลื่อนไหวในช่วงกลางปี 2547 จากการรวมตัวของกลุ่มคนในนาม ‘กลุ่มประชาชนเพื่อชาติและราชบัลลังก์’ ต่อเนื่องด้วยการชุมนุมปราศรัยทางการเมืองที่แพร่หลายกว้างขวางขึ้นในปีต่อมา เพื่อกดดันให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ด้วยมองว่า พ.ต.ท.ทักษิณ มีพฤติกรรมส่อไปทางทุจริตคอร์รัปชัน⁴ เช่น การชนะคดีชุกหุนที่สังคมเคลือบแคลง การเอื้อผลประโยชน์ให้พวกพ้องเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมือง การแทรกแซงศาล สื่อ และองค์กรอิสระ การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ การทุจริตในโครงการก่อสร้างสนามบินสุวรรณภูมิ รวมทั้งการขายหุ้นชินคอร์ปของครอบครัวชินวัตรให้กับเทมาเส็ก โฮลดิ้งส์ กองทุนเพื่อการลงทุนของรัฐบาลสิงคโปร์ โดยอาศัยช่องโหว่ของกฎหมายไม่ต้องเสียภาษี

การชุมนุมพัฒนาไปสู่ ‘การชุมนุมกู้ชาติ’ ในนาม ‘พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พธม.)’ ในปี 2549 โดยมีสนธิ ลิ้มทองกุล พล.ต.จำลอง ศรีเมือง พิกพงษ์ไชย สมศักดิ์ โกศัยสุข และสมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ เป็นแกนนำ และมีผู้ประสานงานคือ สุริยะใส กตะศิลา ผู้ชุมนุมจะใส่เสื้อ “สีเหลือง” เป็นสัญลักษณ์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนเมืองมีฐานะปานกลางไปจนถึงฐานะดี และมีหลากหลายอาชีพ อาทิ นักวิชาการ พนักงานบริษัท ข้าราชการ นิสิตนักศึกษา ฯลฯ

เมื่อการชุมนุมมีทีท่าว่าจะยืดเยื้อยาวนานและเกิดกระแสต่อต้านมากขึ้นเรื่อยๆ นายทักซิณจึงประกาศยุบสภาเมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2549 และกำหนดเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 2 เมษายน 2549 ระหว่างนี้การชุมนุมของพธม. ยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในสถานที่ต่างๆ เช่น สนามหลวง อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย สีแยกสะพานม้ามานรังสรรค์ ข้างทำเนียบรัฐบาล สนามกีฬาแห่งชาติ หน้าศูนย์การค้าสยามพารากอน เป็นต้น

แต่ในการเลือกตั้งครั้งนี้ 3 พรรคฝ่ายค้านคือพรรคประชาธิปัตย์ ชาติไทย และมหาชน ประกาศ

คว่ำบาตรการเลือกตั้ง ไม่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งลงแข่งขัน พรรคไทยรักไทยจึงได้รับเสียงข้างมากท่วมท้นและจัดตั้งรัฐบาล ท่ามกลางเสียงของผู้ไม่ประสงค์ลงคะแนนหรือโนโหวต ในการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ 9,051,706 คน (ร้อยละ 31.12) และในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตอีกจำนวน 9,610,874 คน (ร้อยละ 33.14) รวมทั้งกรณีการฉกฉวยเลือกตั้งเพื่อแสดงออกถึงอารยะขัดขืน⁵

นับแต่นั้นมา บรรยากาศทางการเมืองของสังคมไทยก็คุกรุ่นทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งการไม่ยอมรับผลการเลือกตั้ง การฟ้องร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ให้เพิกถอนผลการเลือกตั้ง และการปะทะกันย่อยๆ ระหว่างผู้ต่อต้านและสนับสนุนนายทักซิณ

การเคลื่อนไหวทางการเมืองของ พธม. เองก็ค่อยๆ พัฒนาจากการเป็นแกนนำในการชุมนุมทางการเมืองเสนอประเด็นการตรวจสอบทุจริตคอร์รัปชันสู่สาธารณะ และให้เอาผิดผู้ดำรงตำแหน่งสาธารณะ โดยเฉพาะฝ่ายการเมือง ขณะเดียวกันก็เรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงผู้บริหารประเทศโดยใช้ช่องทางมาตรา 7 ของรัฐธรรมนูญ ด้วยทัศนคติสำคัญที่ว่า ความเลวร้ายของสังคมการเมืองไทยเกิดขึ้นจากนักการเมืองและผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งที่เห็นแก่เงิน การเลือกตั้งจึงไม่ได้คัดกรองคนดีมีคุณธรรมจริยธรรมเข้ามาบริหารประเทศ พธม. ได้ยกระดับไปสู่การต่อสู้เพื่อเปลี่ยนความคิดและโครงสร้างอำนาจการเมือง ด้วยข้อเสนอ ‘การเมืองใหม่’ ลดอำนาจหน้าที่ของผู้แทนลง เพิ่มบทบาทและอำนาจให้กับประชาชนมากขึ้น เสนอให้เพิ่มกระบวนการสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (แต่งตั้ง) เป็นร้อยละ 70 และอีกร้อยละ 30 ใช้การเลือกตั้ง⁶ ก่อนจะพัฒนาไปสู่การจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ในเวลาต่อมา

รัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ถอยหลังเพื่อเดินหน้า?

หลังจากการชุมนุมยืดเยื้อของ พธม. และบรรยากาศทางการเมืองที่หาทางออกได้ยาก การเมืองระบบรัฐสภาไทยก็สะดุดลงอีกครั้งเมื่อคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์

ทรงเป็นประมุข (คปค.) นำโดย พล.อ. สนธิ บุญยรัตกลิน เข้ายึดอำนาจจากรัฐบาล เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 และแต่งตั้งให้ พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ องคมนตรี ขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อ 1 ตุลาคม 2549 คปค. ก็เปลี่ยนสถานะเป็นคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ (คมช.)

คมช. ชี้แจงเหตุผลของการรัฐประหารว่า การบริหารราชการของรัฐบาลก่อให้เกิดปัญหาขัดแย้งและยิ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการใช้อำนาจในทางมิชอบ ทุจริตเจตนาโดยนโยบายจากผลประโยชน์ทับซ้อน การครอบงำองค์กรอิสระ แทรกแซงระบบการตรวจสอบ ถ่วงดุลทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญ ผลิตพลาดเชิงนโยบายที่นำไปสู่การละเมิดสิทธิเสรีภาพ บ่อนทำลายความสามัคคีของคนในชาติ และหมิ่นเหม่ต่อการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ แห่งองค์พระมหากษัตริย์⁷

รัฐประหารครั้งนี้สามารถยึดอำนาจได้อย่างราบรื่น มีประชาชนจำนวนมากออกมาสนับสนุนด้วยการนำดอกไม้ธูปเทียนและสิ่งของต่างๆ มาให้ทหารที่ปฏิบัติหน้าที่ แม้สื่อมวลชนและนักวิชาการจำนวนหนึ่งไม่เห็นด้วย แต่เข้าใจว่าเป็นทางออกสุดท้ายทางการเมือง ถึงที่สุดแล้ว แม้คนจำนวนไม่น้อยจะคล้อยตามว่า การยึดอำนาจช่วยหยุดระบอบทักษิณ และยุติความขัดแย้งที่มีแนวโน้มทวีความรุนแรงขึ้น แต่ผลพวงจากรัฐประหารก็ส่งผลเป็นความขัดแย้งต่อเนื่อง กลุ่มผู้ไม่เห็นด้วยได้โต้แย้งประเด็นความชอบธรรมของการใช้อำนาจของ คมช. ผ่านประกาศ คปค. 2 ฉบับ คือ ประกาศ คปค. ฉบับที่ 27 ที่ระบุให้ มีผลย้อนหลัง หากศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรอื่นที่ทำหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองใด ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของกรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้นเป็นเวลา 5 ปี ซึ่งต่อมามีการสูงสุดขอให้มีการยุบพรรคพัฒนาชาติไทย พรรคแผ่นดินไทย และพรรคไทยรักไทย⁸

อีกฉบับหนึ่งคือ ประกาศ คปค. ฉบับที่ 30 เรื่อง การตรวจสอบการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ มีการตั้งคณะกรรมการตรวจสอบการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ (คตส.) เพื่อตรวจสอบเหตุทุจริต

ในสัญญาสัมปทาน การจัดซื้อจัดจ้างของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่นๆ การหลีกเลี่ยงภาษีอากร การฉ้อโกงทุจริตในรัฐบาลชุดก่อน มีเรื่องเข้าสู่การตรวจสอบทั้งสิ้น 13 เรื่อง เช่น การจัดซื้อชุดอุปกรณ์ตรวจสอบบัตรระเบิด CTX ภาษีเงินได้เกี่ยวกับการซื้อขายหุ้น การออกสลากพิเศษแบบเลขท้าย 3 ตัวและ 2 ตัว แอร์พอร์ตลิงค์ การจัดซื้อที่ดินของกองทุนฟื้นฟู (ที่ดินรัชดาภิเษก) กรณีเงินกู้ของธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย (EXIM BANK) และการทุจริตต้นกล้ายางพารา เป็นต้น⁹

ส่วนในทางการเมือง หลังจากที่สภาร่างรัฐธรรมนูญ¹⁰ ร่างรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จ มีการลงมติรับ/ไม่รับร่างรัฐธรรมนูญ โดยมีผู้เห็นชอบร้อยละ 56.69 ไม่เห็นชอบร้อยละ 41.37 จากจำนวนผู้ใช้สิทธิทั่วประเทศ ร้อยละ 57.61¹¹ ก็มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2550 เมื่อ 24 สิงหาคม และให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 23 ธันวาคม 2550

เนื้อหาที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญ 2550 กลายเป็นที่ถกเถียงทั้งในทางการเมืองและทางวิชาการอย่างกว้างขวาง ด้วยเหตุที่ร่างขึ้นเพื่อมุ่งอุดช่องโหว่ของรัฐธรรมนูญ 2540 โดยพยายามลดการผูกขาดและการใช้อำนาจรัฐอย่างไม่เป็นธรรม ทำให้การเมืองโปร่งใส มีคุณธรรมและจริยธรรม รวมทั้งสร้างระบบตรวจสอบที่เข้มแข็ง ซึ่งในอีกด้านหนึ่ง บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ 2550 มีผลเป็นการลดอำนาจของฝ่ายการเมือง แต่เพิ่มอำนาจให้กับบางสถาบัน เช่น การกำหนดให้ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลฎีกา ประธานศาลปกครองสูงสุด ประธานสภาผู้แทนราษฎรและผู้นำฝ่ายค้าน เป็นคณะบุคคลสรรหาองค์กรอิสระ¹²

ในการเลือกตั้งใหม่ตามรัฐธรรมนูญ 2550 มีผู้มาใช้สิทธิมากถึงเกือบ 3 ใน 4 ของจำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงทั้งหมด 44,002,593 คน นั่นคือมีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งแบบสัดส่วน 32,792,246 คน (ร้อยละ 74.52) แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง 32,775,868 คน (ร้อยละ 74.49)¹³ พรรคพลังประชาชน (หรือพรรคไทยรักไทยเดิม) ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุด เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลผสม

ร่วมกับพรรคชาติไทย พรรคเพื่อแผ่นดิน พรรคมหาชน-ธิปไตย พรรครวมใจไทยชาติพัฒนา และพรรคประชากรไทย พรรคประชาธิปไตยเป็นพรรคฝ่ายค้าน โดยมี สมักรสุนทรเวช เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 25 เมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2551

พ.ต.ท.ทักษิณ เดินทางกลับประเทศเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2551 แต่หลังจากเดินทางไปกรุงปักกิ่งเพื่อร่วมพิธีเปิดงานโอลิมปิกฤดูร้อนในเดือนสิงหาคม 2551 พ.ต.ท.ทักษิณ ก็ไม่ได้เดินทางกลับประเทศไทยอีกเลย จนถึงปัจจุบัน และในเดือนตุลาคมปีเดียวกัน ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองก็ตัดสินจำคุก พ.ต.ท.ทักษิณ 2 ปี เนื่องจากคดีทุจริตประมุขที่ที่ดินรัชดาภิเษก

รัฐบาลสมัครถูกต่อต้านจากประชาชนส่วนหนึ่งที่ไม่ยอมรับผลการเลือกตั้ง โดยเฉพาะ พอม. ที่เริ่มชุมนุมขับไล่รัฐบาลอีกครั้ง เพราะมองว่ารัฐบาลสมัครเป็นนอมินีของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร¹⁴ มีการนิยาสาทเขาพระวิหารและความพยายามแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อนิโทษกรรมให้แก่ พ.ต.ท.ทักษิณ รวมทั้งเร่งรัดให้ตรวจสอบกรณีทุจริตต่างๆ ในสมัยรัฐบาลทักษิณ ต่อมา ศาลรัฐธรรมนูญตัดสินให้สมัครพ้นจากตำแหน่งนายกฯ จากที่ไปเป็นพิธีกรในรายการชิมไปบ่นไป และยกโทษ 6 โมงเช้า ซึ่งเป็นคุณสมบัติต้องห้าม¹⁵ และมีสมชาย วงศ์สวัสดิ์ เข้ามาดำรงตำแหน่งนายกฯ สืบแทน

พอม. ยังคงชุมนุมต่อต้านอย่างต่อเนื่องหลายลักษณะ เช่น บุกยึดสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ หรือช่อง 11 (NBT) เมื่อ 26 สิงหาคม 2551 บุกยึดสถานที่ราชการสำคัญรวมทั้งทำเนียบรัฐบาลและรัฐสภา เมื่อ 7 ตุลาคม 2551 เพื่อมิให้รัฐบาลสมชายเข้าไปแถลงนโยบายได้ จนกระทั่งมีการปะทะกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ มีผู้บาดเจ็บ 443 ราย เสียชีวิต 2 ราย¹⁶ ต่อมาได้เคลื่อนขบวนไปปิดล้อมสนามบินดอนเมืองซึ่งรัฐบาลใช้เป็นทำเนียบรัฐบาลชั่วคราว และปิดล้อมสนามบินสุวรรณภูมิในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2551 กดดันให้รัฐบาลสมชายลาออก

และเมื่อศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยยุบพรรคพลังประชาชน พรรคชาติไทย และพรรคมหาชนธิปไตยด้วยเหตุทุจริตการเลือกตั้ง¹⁷ การเมืองไทยก็พลิกหัวพรรคประชาธิปไตยที่ได้คะแนนเสียงเป็นอันดับสองกลับเป็นฝ่ายจัดตั้งรัฐบาล ร่วมกับพรรคภูมิใจไทย พรรคชาติไทยพัฒนา และพรรคเพื่อแผ่นดิน ท่ามกลางเสียงไม่พอใจต่อการใช้อำนาจศาลเข้าแทรกแซงเพื่อหวังผลทางการเมือง ที่เรียกว่า “ตุลาการภิวัตน์”¹⁸

กลุ่มคนเสื้อแดงกับการต่อต้านอำนาจนอกสภา

เมื่อการเมืองเปลี่ยนข้าง ฝ่ายชุมนุมคัดค้านรัฐบาลก็เปลี่ยนจากกลุ่มเสื้อเหลืองไปเป็นฝ่ายกลุ่มเสื้อแดง

ที่จริง การเกิดขึ้นของกลุ่มคนเสื้อแดงนั้นมีขึ้นก่อนหน้ารัฐประหาร แต่เริ่มรวมตัวกันชัดเจนเพื่อต่อต้านการใช้อำนาจนอกสภา เข้าแทรกแซงระบอบประชาธิปไตย ในชื่อ แนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการ (นปก.) ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ยกกระดับเป็นพลังไม่เห็นด้วยกับกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญปี 2550 การใช้อำนาจนอกกระบวนการทำรัฐประหาร¹⁹ โดยมีมวลชนของอดีตนายกทักษิณฯ เป็นฝ่ายสนับสนุนสำคัญ

จากผลวิจัยเบื้องต้นเรื่อง ‘ใครคือเสื้อเหลืองเสื้อแดง’ ของ อภิชาติ สถิตินิรามัย และคณะ พบว่า ในภาพรวมแล้ว คนเสื้อแดงมีแนวโน้มเป็นเกษตรกร แรงงานรับจ้างนอกระบบ คนเสื้อเหลืองมีอาชีพรับราชการ รัฐวิสาหกิจค้าขาย คนเสื้อเหลืองมีการศึกษาสูงกว่าคนเสื้อแดง โดยคนเสื้อแดงได้ประโยชน์จากประชานิยมชัดเจน ทั้งโครงการ 30 บาทและกองทุนหมู่บ้าน เพราะอยู่นอกระบบประกันสังคม รายได้ไม่มั่นคง ผันผวนตามราคาพืชผล โครงการต่างๆ ของพรรคไทยรักไทยจึงสอดคล้องกับความต้องการส่วนสาเหตุการร่วมประท้วงคือต่อต้านการเมืองที่ทหารแทรกแซง ปัญหาสองมาตรฐานและความยุติธรรม การที่รัฐบาลอภิสิทธิ์ไม่ได้มาจากเสียงข้างมากในการเลือกตั้ง โดยที่ปัญหาความเหลื่อมล้ำและความยากจนไม่ใช่แรงจูงใจสำคัญของการลุกขึ้นสู้²⁰

<http://www.rsunews.net/>

ยุคติ มุกดาวิจิตร หนึ่งในคณะนักวิจัย กล่าวว่า ชนบทปัจจุบันเป็นตัวแบบชนชั้นกลางรุ่นใหม่และเป็นพลเมืองที่กำลังตื่นตัว “...กลุ่มชนชั้นกลางใหม่ที่เกิดขึ้นเพื่อเรียกร้องสิทธิ...มาจากชุมชนท้องถิ่น จากเครือข่ายทางการเมืองแบบใหม่ ก้าวพ้นชุมชนแบบเก่า มีแนวความคิดที่ถูกปลูกฝังจากวิทยุชุมชน ปัญญาชนท้องถิ่น ต่อยอดกับปัญญาชนกรุงเทพฯ ที่ให้ข้อมูลข่าวสารสู่ชนบท ในการต่อสู้เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยและสิ่งที่ควรจะได้รับมากขึ้น มากกว่าการรอคอยไม่มีปากเสียงเช่นเดิม และมองว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีสิทธิเรียกร้อง”

อย่างไรก็ตาม ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี ศึกษา ขบวนการเสื้อแดงในเชียงใหม่ชี้ว่า ขบวนการเสื้อแดงมีความสลับซับซ้อนและประกอบไปด้วยกลุ่มคนหลายสถานะ หลากความคิดทางการเมือง ยากที่จะกำหนดด้วยเส้นแบ่งทางเศรษฐกิจ หรือกระทั่งความต่างระหว่างเมืองและชนบท เฉพาะในเชียงใหม่จังหวัดเดียวพบว่า เจื่อนไขทางเศรษฐกิจไม่ได้เป็นเหตุผลสำคัญที่ชาวบ้านเข้ามาร่วม แต่การรวมตัวมีพหุลักษณะของเหตุผล และผูกสัมพันธ์กลุ่มชนชั้นต่างๆ ที่เข้ามาร่วมกันสร้างขบวนการ บางกลุ่มเป็นเหตุผลทางการเมืองหรืออุดมการณ์ บางกลุ่มเป็นเหตุผลทางเศรษฐกิจ²¹

สิ่งที่ค้นพบนี้ สอดคล้องกับการวิเคราะห์ของนักวิชาการหลายคน ได้แก่ นิธิ เอียวศรีวงศ์ อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ ที่เสนอเรื่องแนวคิดชนชั้นกลางระดับล่างในเมืองและชนบท ขณะที่ ผาสุก พงษ์ไพจิตร และไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร เรียกว่า เป็นกลุ่มผสมกันระหว่างกลุ่มที่คัดค้านรัฐประหารกับมวลชนผู้สนับสนุนทักษิณ เกษียร เตชะพีระ มองว่าเป็นแนวร่วมระหว่างชนชั้นรากหญ้าและชนชั้นนายทุนใหญ่ และชาร์ลส์ คายส์ (Charles Keyes) นักวิชาการไทยศึกษา เรียกขานชนบทที่เข้าร่วมว่าเป็น “กลุ่มคนชนบทผู้เห็นโลกกว้าง” (cosmopolitan villagers) เป็นต้น²²

รัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ กับสงครามเลือกตั้ง

การขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เมื่อเดือนธันวาคม 2551 ถูกตั้งคำถามถึงความชอบธรรมในฐานะที่ไม่ได้เป็นพรรคเสียงข้างมากที่จัดตั้งรัฐบาลตามมารยาททางการเมือง แต่ได้รับการสนับสนุนจากอำนาจนอกสภาฯ ต่างๆ ที่กดดันให้พรรคร่วมรัฐบาลสนับสนุน แลกกับการจัดสรรตำแหน่งในกระทรวงสำคัญให้ เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงพาณิชย์

กระทรวงคมนาคม กระทรวงเกษตร กระทรวงพลังงาน จนได้รับฉายา “ครม. ต่างตอบแทน”²³ หลายกรณีจึงมี ปัญหาความล่าช้าในการผลักดันนโยบายหรือแก้ไขปัญหา เช่น กรณีสินค้าราคาแพง ค่าครองชีพสูงขึ้น ที่ต้องประสาน ไปยังพระคัมภีร์ไทยซึ่งดูแลกระทรวงพาณิชย์ หรือกรณี ปราสาทพระวิหาร ที่ถูกกดดันจาก พรม. ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การดำเนินนโยบายต่างประเทศ และปัญหาคอร์รัปชัน ที่พรรคร่วมรัฐบาลถูกตั้งคำถามในหลายโครงการ แต่พรรค ประชาธิปัตย์ก็ไม่สามารถทำอะไรได้

ด้วยเหตุผลข้างต้น รวมทั้งทัศนคติที่เชื่อมโยง เหตุการณ์นับแต่รัฐบาลทักษิณที่มาจาก การเลือกตั้งถูกทหาร ทำรัฐประหาร ร่างรัฐธรรมนูญใหม่ พรรคพลังประชาชน ได้เสียข้างมากจากการเลือกตั้ง ตั้งรัฐบาลก็ถูกศาล รธน. ตัดสินให้นายกฯ สมัคร์ ชาดคุนสมบัติ เมื่อเปลี่ยนเป็น นายกฯ สมชาย ก็ถูก พรม. ต่อต้าน และล้มไปเพราะ คำตัดสินยุบพรรคพลังประชาชนของศาล รธน. อีก รัฐบาล เสียข้างมากที่เลือกเข้าไปในสภาฯ จึงถูกล้มเสมอมา เสมือน ไม่เคารพในกติกาประชาธิปไตยและไม่ยอมรับมติมหาชน ขณะที่นายกฯ อภิสิทธิ์นั้น ถูกมองว่าจัดตั้งรัฐบาลแบบ ผิดมารยาททางการเมือง เนื่องจากไม่ได้รับเสียงข้างมาก และได้รับการสนับสนุนจากอำนาจนอกสภาฯ เหล่านี้เป็น เหตุผลให้กลุ่มคนเสื้อแดงชุมนุมต่อต้านรัฐบาลอภิสิทธิ์

การชุมนุมเพื่อแสดงความไม่พอใจทางการเมือง ของกลุ่มคนเสื้อแดงเกิดขึ้นประปรายภายหลังรัฐประหาร มีเหตุการณ์ปะทะกับ พรม. บ้างในช่วงรัฐบาลสมัคร์ และ รัฐบาลสมชาย จนมีทั้งผู้บาดเจ็บและเสียชีวิต การชุมนุม เริ่มปะทุรุนแรงขึ้นในช่วงปลายมีนาคม-กลางเมษายน 2552 ที่ นปช. บุกรุกเข้าไปในที่ประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน ที่พัทยาจนต้องล้มเลิกการประชุม และต่อเนื่องด้วย การชุมนุมเรียกร้องให้ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ และ องคมนตรีอีก 2 คน รวมทั้งนายกฯ อภิสิทธิ์ลาออก กลายเป็นการต่อสู้อย่างดุเดือดที่เรียกตนเองว่า “มวลชน ประชาธิปไตย” กับ “ฝ่ายเผด็จการอำมาตยาธิปไตย”²⁴ จบลงด้วยการที่รัฐบาลประกาศภาวะฉุกเฉินเพื่อควบคุม สถานการณ์ มีการสลายการชุมนุมด้วยกำลังทหาร

มีผู้บาดเจ็บกว่า 120 คน²⁵ แขนง 3 คน คือ วีระ มุสิกพงศ์ ณ์จุฑาธิ ไสยเกื้อ และ นพ.เหวง โตจิราการ ถูกควบคุมตัว

กลุ่มคนเสื้อแดงเริ่มชุมนุมอีกครั้งในเดือนมีนาคม 2553 เรียกร้องให้รัฐบาลยุบสภาและเลือกตั้งใหม่ รัฐบาล อภิสิทธิ์จึงพยายามใช้มาตรการหลายอย่างเพื่อยับยั้ง กลุ่มผู้ชุมนุมมิให้เดินทางเข้ามายังกรุงเทพมหานคร ทั้ง การเข้มงวดกับสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางอินเทอร์เน็ต สถานี โทรทัศน์ และสถานีวิทยุชุมชน ประกาศใช้ พ.ร.บ. ความมั่นคงในพื้นที่ชุมนุม และตั้งศูนย์อำนวยการรักษา ความสงบเรียบร้อย (ศอ.รส.) โดยใช้กรมทหารราบที่ 11 เป็นฐานบัญชาการ

แต่การชุมนุมก็ยังคงดำเนินต่อไปในหลายพื้นที่ และหลายลักษณะ มีการรวบรวมเลือดไปเทที่หน้าประตู ทำเนียบรัฐบาล หน้าทำการพรรคประชาธิปัตย์ และ หน้าบ้านพักนายกฯ อภิสิทธิ์ มีเหตุยิงระเบิดในกรุงเทพฯ หลายจุด และมีการเจรจาระหว่างรัฐบาลกับผู้ชุมนุม แต่ ล้มเหลวเพราะรัฐบาลต้องการยุบสภาภายใน 9 เดือน ส่วนกลุ่มคนเสื้อแดงให้ยุบสภาภายใน 15 วัน สุดท้าย ไม่สามารถตกลงอะไรกันได้

สถานการณ์เริ่มทวีความตึงเครียดมากขึ้น เมื่อมี การชุมนุมที่บริเวณสะพานผ่านฟ้า สีแยกราชประสงค์ และมีเหตุการณ์ปิดสถานีดาวเทียมไทยคมที่ลาดหลุมแก้ว วันที่ 9 เมษายน 2553 ผู้ชุมนุมได้เข้าขัดขวางและทำ การปลดอาวุธทหาร และมีหลักฐานปรากฏในหลายกรณี ว่าฝ่ายผู้ชุมนุมมีการสะสมอาวุธ ฝึกและใช้อาวุธสงคราม ทำให้รัฐบาลอ้างความชอบธรรมประกาศสถานการณ์ ฉุกเฉิน ห้ามชุมนุมทางการเมืองเกินกว่า 5 คนขึ้นไป และสั่งสลายการชุมนุมบริเวณสะพานผ่านฟ้า ด้วยยุทธการ “ขอคืนพื้นที่” ในวันที่ 10 เมษายน ทำให้มีผู้เสียชีวิต 27 ราย เป็นพลเรือน 22 ราย (ในจำนวนนี้มีช่างภาพ ชาวญี่ปุ่นเสียชีวิตด้วยหนึ่งคน) ทหาร 5 นาย²⁶

เดือนต่อมา มีการ “ขอคืนพื้นที่” บริเวณ ราชประสงค์โดยรอบ ด้วยรถหุ้มเกราะและพลแม่นปืน²⁷ มีการประกาศเขตใช้กระสุนจริง ทำให้มีเจ้าหน้าที่รัฐ

เจ้าหน้าที่หน่วยกู้ภัย นักข่าว และผู้ชุมนุมเสียชีวิตตั้งแต่เริ่มชุมนุม 12 มีนาคม-19 พฤษภาคม 2553 รวม 94 ศพ²⁸ ความขัดแย้งระหว่างสองฝ่ายจึงยิ่งยากเกินเยียวยา

เหตุการณ์ความรุนแรงเมื่อเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2553 ติดอันดับข่าวสำคัญระดับโลก สำนักข่าวซีเอ็นเอ็น ยกกรณีมือปืนเสื้อแดงในไทยเป็นอันดับ 1 สุดยอดเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงโลก²⁹ นิตยสารไทม์จัดให้การชุมนุมใหญ่ของเสื้อแดงติดอันดับ 10 ของสิบข่าวเด่นทั่วโลกในปี 2553³⁰ หนังสือพิมพ์สเตรทไทมส์ของสิงคโปร์รายงานว่า หัวหน้าคณะนักวิจัยด้านเศรษฐกิจจากธนาคาร HSBC ชี้องการระบุว่าเหตุจลาจลในเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2553 คือ ภาพสะท้อนความขัดแย้งทางการเมืองที่เลวร้ายและสร้างความสูญเสียทางเศรษฐกิจให้กับไทยมากที่สุดในรอบ 20 ปี³¹

สงครามปรองดอง

หลังเหตุการณ์สลายการชุมนุม สังคมไทยบอบช้ำอย่างหนัก ประชาชนแตกแยกรุนแรงอย่างไม่คาดคิด ต่อมาแม้รัฐบาลได้ตั้งคณะกรรมการ 2 ชุด ตามข้อเสนอของภาคประชาสังคม คือ คณะกรรมการปฏิรูป และ คณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป รวมทั้งได้แต่งตั้งคณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ (คอป.) และต่อมาได้ยุบสภาเลือกตั้งใหม่ก็ตาม ความขัดแย้งไม่ได้สลายไปเหมือนการชุมนุม หลายภาคส่วนจึงช่วยกันเสนอมาตรการสร้างความปรองดองเพื่อเยียวยาบาดแผลและคืนความสงบสุขให้บ้านเมือง ดังนี้

(1) ข้อเสนอจากคณะกรรมการปฏิรูปและ คณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป

บุคคลสองคนที่เคยได้รับความเคารพเชื่อถือจากสังคมอย่างกว้างขวาง คือ อานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรี และนายแพทย์ประเวศ วะสี ตอบรับคำเชิญจากรัฐบาลอภิสิทธิ์ เป็นประธานคณะกรรมการปฏิรูป (คปร.) และประธานคณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป (คสป.) ตามลำดับ

คณะกรรมการปฏิรูป (คปร.) จัดทำรายงาน “แนวทางการปฏิรูปประเทศไทย ข้อเสนอต่อพรรคการเมืองและผู้มีสิทธิเลือกตั้ง” ข้อเสนอหลักระบุว่าต้นเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองมาจากโครงสร้างความอยู่ดีธรรมทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ส่งผลให้เกิดสถานะเหลื่อมล้ำหรือความไม่เท่าเทียมกันในทุกด้าน อำนาจต่อรองของผู้คนต่างๆ ในสังคม ที่จะปกป้องสิทธิเสรีภาพ หรือบรรลุความเท่าเทียมกันเป็นไปได้ยาก เป็นความรุนแรงที่สังคมไทยกำลังเผชิญอยู่ “ความเหลื่อมล้ำอย่างสุดขั้วในทุกด้านเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่เป็นแกนกลาง” อันก่อให้เกิดปัญหาเชิงโครงสร้างด้านอื่นๆ ตามมาอีกมาก การปฏิรูปจึงควรจัดการกับปัญหานี้เป็นหลัก³²

คณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป (คสป.) ให้นำแนวทางเดียวกับการขับเคลื่อนการปฏิรูประบบสุขภาพ เป็นกลไกทำงาน รวบรวมข้อมูล รับฟังความคิดเห็นของประชาชน เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นนโยบายอย่างเป็นระบบ ตามรูปแบบของการจัดสมัชชา นพ.ประเวศ วะสี กล่าวว่าการคณะกรรมการชุดนี้ไม่ใช่คณะกรรมการปรองดอง ไม่ใช่แก้ปัญหา แต่เป็นการทำสิ่งใหม่ด้วยการมองไปข้างหน้า เพื่อสร้างอนาคตประเทศไทย แก้ปัญหาความอยู่ดีธรรมและความเหลื่อมล้ำในสังคม³³

ผลการประชุมสมัชชาปฏิรูปครั้งที่ 1 มีข้อเสนอเชิงนโยบายต่อรัฐบาล 8 เรื่อง พร้อมเอกสารรายละเอียดแนบ ได้แก่ (1) ให้มีการปฏิรูปการจัดสรรทรัพยากรที่ดินอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน (2) ให้มีการปฏิรูปโครงสร้างการจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง (3) คืนความเป็นธรรมให้แก่ประชาชนกรณีที่ดินและทรัพยากร (4) ปฏิรูประบบประกันสังคมเพื่อความเป็นธรรม (5) สร้างระบบหลักประกันในการดำรงชีพและระบบสังคมที่สร้างเสริมสุขภาวะแก่ผู้สูงอายุ (6) สร้างสังคมที่คนไทยอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (7) ปฏิรูปการกระจายอำนาจเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น สร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม (8) ศิลปวัฒนธรรมกับการสร้างสรรค์และเยียวยาสังคม³⁴

(2) ร่าง พ.ร.บ.ปรองดองและกฎหมายนิรโทษกรรมเพื่อแก้ความขัดแย้ง

หลังจากคณะกรรมการเลือกตั้งในปี 2554 รัฐบาลพรรคเพื่อไทยพยายามผลักดันระเบียบวาระปรองดองแห่งชาติ โดยเสนอร่าง พ.ร.บ.ปรองดองต่อรัฐสภา (ดูล้อมกรอบ) จนถูกตั้งข้อสังเกตว่าเป็นร่างกฎหมายนิรโทษกรรมเพื่อมุ่งลบล้างความผิดอดีตนายฯ ทักษิณ เกิดความขัดแย้ง วุ่นวายในสภาฯ ระหว่างฝ่ายค้านกับฝ่ายรัฐบาลจนกลายเป็นสงครามปรองดอง นอกสภาฯ ก็มีทั้งเสียงคัดค้านและสนับสนุนตามความแตกต่างทางความคิด สิ่งที่น่าสนใจคือ ข้อเสนอให้ออกกฎหมายนิรโทษกรรมประชาชนที่ต้องคดีหรือถูกจับกุมคุมขัง อันเนื่องมาจากคดีการเมือง ตั้งแต่ปี 2549 โดย 4 กลุ่มคือ (1) กลุ่มนิติราษฎร์ เสนอให้กฎหมายนิรโทษกรรมเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ให้นิรโทษกรรมผู้ชุมนุมทุกฝ่ายและแกนนำ แต่ไม่นิรโทษกรรมให้เจ้าหน้าที่รัฐทุกระดับ และมีคณะกรรมการจัดการความขัดแย้งขึ้นมาเป็นผู้พิจารณา (2) นปช. เสนอให้ออกเป็นพระราชกำหนด นิรโทษกรรมผู้ชุมนุมทุกฝ่าย แต่ไม่ครอบคลุมแกนนำและเจ้าหน้าที่รัฐทุกระดับ (3) คณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ (คอ.นธ.) ที่รัฐบาลยิ่งลักษณ์ตั้งขึ้น เสนอให้ออกเป็นพระราชบัญญัติ โดยนิรโทษกรรมให้กับผู้ชุมนุมทุกฝ่าย รวมทั้งเจ้าหน้าที่รัฐระดับปฏิบัติ ยกเว้นแกนนำและเจ้าหน้าที่รัฐระดับสั่งการ และ (4) ข้อเสนอของเจริญ จรรย์โกมล ที่เชิญตัวแทนของกลุ่มเสื้อเหลืองและเสื้อแดง มาร่วมหารือ และเสนอความเห็นต่อทั้งพรรคประชาธิปัตย์ และพรรคเพื่อไทย โดยให้ออกเป็นร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรม และร่าง พ.ร.บ.บรรเทาความขัดแย้ง เป็นการแบ่งการนิรโทษกรรมระหว่างผู้ร่วมชุมนุมและแกนนำ³⁵

(3) แนวทางการสร้างความปรองดองของสถาบันพระปกเกล้า

ข้อเสนอที่ถูกกล่าวถึงและได้รับความสำคัญเป็นอย่างมากอันหนึ่งคือ แนวทางการสร้างความปรองดองของสถาบันพระปกเกล้า เป็นข้อเสนอที่ดูจะเข้าทางรัฐบาลในเรื่องของการนิรโทษกรรม และยกเลิกคดีความที่

ทางคณะกรรมการตรวจสอบการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ (คตส.) ดำเนินการไว้ จนอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ผู้นำฝ่ายค้าน ส่งจดหมาย 3 ฉบับถึง บวรศักดิ์ อุวรรณโณ เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า และคณะผู้วิจัย ให้ทบทวนรายงาน³⁶ รวมทั้งการโต้แย้งด้วยวาจาในวงเสวนาของสถาบันพระปกเกล้าและกรรมาธิการวิสามัญปรองดอง

อภิสิทธิ์และพรรคประชาธิปัตย์ ได้แย้งในประเด็นความผิดพลาดคลาดเคลื่อน การข้ามข้อเท็จจริงและเหตุการณ์สำคัญในช่วง “ทักษิณเรื่องอำนาจ” เมื่อปี 2544-2549 เช่น การแทรกแซงตุลาการในคดีชุกหุน การทำลายระบบนิติรัฐ แทรกแซงองค์การอิสระ ทุจริตเชิงนโยบาย ฆ่าตัดตอนยาเสพติด ความรุนแรงในภาคใต้ กรณีกριοเซ-ตากใบ การกล่าวถึงเหตุผลในการทำรัฐประหารไม่ครบถ้วน การพยายามอธิบายเหตุการณ์ชุมนุมของกลุ่มคนเสื้อแดง แต่ไม่อธิบายในส่วนของพธม. เป็นต้น

แต่ประเด็นที่พรรคประชาธิปัตย์ไม่เห็นด้วยมากที่สุดคือ การนิรโทษกรรมและล้มเลิกคดีที่ คตส. ดำเนินการ รวมถึงการที่ตัวรายงานละเอียด ไม่กล่าวถึงข้อเท็จจริงในเหตุการณ์ชุมนุมของคนเสื้อแดง เดือนเมษายน 2552 และระหว่างเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2553 อย่างครบถ้วน ไม่ว่ากรณีล้มประชุมอาเซียนที่พัทยา กรณี “คนชุดดำ” เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2553 หรือเหตุการณ์เผาห้างสรรพสินค้าเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2553 จึงถูกวิพากษ์ว่าเป็นการเสนอทางปรองดองจากฝ่ายเดียว

(4) ข้อเสนอจากคณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ (คอป.)

คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ หรือ คอป. มีมติ ณ นคร เป็นประธาน ตั้งขึ้นโดยมติคณะรัฐมนตรี สมัยรัฐบาลอภิสิทธิ์ เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2553 เพื่อตรวจหาข้อมูล หลักฐาน เอกสาร ในเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2553 เป็นครั้งแรกที่มีคณะกรรมการ

อิสระอย่างเป็นทางการ ทำงานเต็มเวลา ได้รับงบประมาณจากรัฐบาล เข้ามารับผิดชอบงานสร้างความจริงของเหตุการณ์ความรุนแรงทางการเมือง และแม้เปลี่ยนรัฐบาลคอป. ก็ยังคงได้รับการสนับสนุนให้ทำงานจนจบภารกิจตามเวลา 2 ปีที่ตั้งไว้

คอป. แฉลงข้อมูลในรายงานฉบับเต็มเมื่อวันที่ 17 กันยายน 2555 ซึ่งขัดแย้งกับบท “คนชุดดำ” ในกลุ่มผู้ชุมนุมเสื้อแดง เป็นหลักฐานว่าการชุมนุมมิได้เป็นไปโดยสงบ และปราศจากอาวุธ³⁷ นำมาสู่การวิจารณ์อย่างหนักทั้งในแง่ความสมบูรณ์ของเอกสารหลักฐาน เช่น อ้างถึงภาพถ่าย คลิปภาพ แต่ไม่มีตัวอย่างแสดง รายงานให้น้ำหนักเป็นพิเศษกับแถลงการณ์ของ คอจ. คำให้สัมภาษณ์ของหน่วยราชการ และเอกสารของรัฐบาล การเน้นย้ำเรื่องชายชุดดำประกอบการตายในทุกจุด แสดงนัยว่าสถานการณ์ความรุนแรงเกิดจากชายชุดดำจนเจ้าหน้าที่ต้องใช้กำลังเข้าควบคุมสถานการณ์ การชุมนุมของคนเสื้อแดงไม่ได้เป็นไปโดยสันติวิธี และเป็นสิทธิชอบธรรมให้เจ้าหน้าที่ใช้ความรุนแรง³⁸

นอกจากนี้ ในรายงานไม่ระบุประเด็นสำคัญว่าใครคือคู่ขัดแย้ง บางจุดในรายงาน คอป. แสดงนัยว่าคู่ขัดแย้งมีเพียงพรรคไทยรักไทย/พลังประชาชน/เพื่อไทยกับพรรคประชาธิปัตย์ โดยที่กลุ่มอื่นๆ เช่น กลุ่มมวชน (รวมทั้งกองทัพ ศาล และองคมนตรี) เป็นเพียงผู้สนับสนุนที่มีเป้าหมายเพียงแคให้พรรคการเมืองที่ตนสนับสนุนได้เป็นรัฐบาล ไม่มีเป้าหมายอื่นใดของตัวเอง คอป. ไม่มองว่ากองทัพ ศาล และองคมนตรี เป็นหุ้นส่วนหลักในความขัดแย้งทางการเมืองที่ผ่านมา³⁹ จนคณิต ญนคร ประธาน คอป. ต้องออกมายอมรับว่า “รายงานของเราไม่สมบูรณ์”⁴⁰

สำหรับข้อเสนอเพื่อสร้างความปรองดองนั้น คอป. เน้นให้ทุกฝ่ายนำ “เครื่องมือในการสร้างความปรองดอง” มาใช้ โดยการพูดคุย ถกเถียง เพื่อหาข้อยุติที่ยอมรับได้ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขรัฐธรรมนูญ 2550 การตรากฎหมายเพื่อควบคุมการชุมนุม และการนิรโทษกรรม ซึ่งต้องครอบคลุมรายละเอียดในการกำหนดความผิดและ

เงื่อนไขในการนิรโทษกรรม และหาทางออกที่เหมาะสมแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำที่ไม่สอดคล้องกับหลักนิติธรรม เพื่อลดความรู้สึกกลางแครงและสร้างความเชื่อมั่นในหลักนิติธรรมและกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยอีกครั้ง เช่น การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของกรรมการบริหารพรรคการเมืองที่ถูกยุบ และการแต่งตั้งคตส. มาตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งมีการวิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นการออกกฎหมายย้อนหลังและการตั้งปฏิปักษ์มาสอบสวน⁴¹

(5) ข้อเสนอจากศูนย์ข้อมูลประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการสลายการชุมนุม เมษายน-พฤษภาคม 53 (ศปช.)

ศูนย์ข้อมูลประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการสลายการชุมนุม เมษายน-พฤษภาคม 53 (ศปช.) เป็นคณะทำงานภาคประชาสังคม เกิดจากคนหนุ่มสาวที่สนใจการเมืองและนักวิชาการ รวมตัวกันทำงานสืบหาความจริงเกี่ยวกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นในลักษณะคู่ขนานกับการทำงานของ คอป. การเกิดขึ้นของ ศปช. นับเป็นการ “คานอำนาจ” ของ คอป. ต่อการสถาปนาความจริงของเหตุการณ์ เมษายน-พฤษภาคม 2553 ไม่ให้รายงานของ คอป. กลายเป็น “ความจริงเพียงชุดเดียว” ของประวัติศาสตร์การเมืองไทย และแน่นอนว่า ศปช. ได้ผลสรุปออกมาแตกต่างจาก คอป. ในหลายประเด็น

รายงาน ศปช. มีเจตนาให้ความรู้ความเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งในส่วนของกลุ่มผู้ชุมนุมและเหตุการณ์ โดยนำเสนอรายละเอียดการเสียชีวิตของผู้ชุมนุมแต่ละคน ไม่ได้เสนอแบบภาพรวมเหมือน คอป. ทำให้เห็นมิติและบริบทต่างๆ ของเหตุการณ์ที่ลึกและชัดเจน อีกทั้งยังแสดงภาพนิ่งและคลิปภาพประกอบ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการใช้เป็นหลักฐานประกอบคดี รายงานเสนอให้พิสูจน์ความจริงและนำผู้กระทำผิดมาลงโทษในทุกการกระทำที่เป็นการละเมิดกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการกระทำจากชายชุดดำ รัฐบาล และคอจ. เพื่อเป็นฐานของการลดความขัดแย้งและนำไปสู่วาระปรองดองในอนาคต

การเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ

นับตั้งแต่สถานการณ์สงกรานต์เลือด ปี 2553 กลุ่มเสื้อแดงยังคงขับเคลื่อนเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับผู้เสียชีวิตและดำเนินคดีกับรัฐบาลอภิสิทธิ์ และเมื่อรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตรเข้าดำรงตำแหน่งหลังชัยชนะในการเลือกตั้งของพรรคเพื่อไทยในปี 2554 ก็ได้สร้างรูปธรรมในการลดความขัดแย้งคือ การเยียวยาทางการเงินให้กับกลุ่มคนทุกสี นับเป็นบรรทัดฐานใหม่ทางการเมืองในสังคมไทยที่มีการเยียวยาเป็นเงินจำนวนรายละเอียด 7.5 ล้านบาทสำหรับผู้เสียชีวิตจากความรุนแรงทางการเมืองตั้งแต่ พ.ศ. 2551-2553 รวมทั้งเหตุการณ์ไม่สงบในภาคใต้ เพราะหากมองย้อนไปไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516, 6 ตุลาคม 2519, พฤษภาทมิฬ 2535 ไม่มีการเยียวยาด้วยเงินจำนวนสูงขนาดนี้

พรรคประชาธิปัตย์ได้คัดค้านและยื่นคำร้องให้ศาลปกครองไต่สวนฉุกเฉินว่ามติ ครม.นี้ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม เป็นการเยียวยาบุคคลที่ยังไม่ได้พิสูจน์ว่ากระทำความผิดหรือไม่ และยังเรียกร้องให้ชดเชยเยียวยาเหตุการณ์รุนแรงในอดีตอื่นๆ ด้วย⁴² แต่ศาลปกครองมีมติไม่รับคำร้อง

หนทางสู่การปรองดองบนความเห็นต่าง: แสงสว่างที่ปลายอุโมงค์?

เมื่อผ่านความขัดแย้งรุนแรง สังคมไทยก็เริ่มปรับตัวเอง เริ่มมีเสียงพูดตั้งขึ้นจากหลายฝ่ายถึงความพยายามที่จะอยู่ร่วมกันบนความเห็นที่แตกต่างกัน ดังความเห็นของ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ที่ว่า “ความคิดที่แตกต่างไม่ใช่ปัญหาที่จะต้องมาเป็นศัตรูกัน ความเห็นแตกต่างไม่ได้หมายความว่าเราจะแตกแยกกัน ทำงานร่วมกันไม่ได้”⁴³ หรือเสียงจากพรรคประชาธิปัตย์ที่ระบุว่า ปีใหม่นี้ (2556) จะก้าวข้าม พ.ต.ท.ทักษิณ ทำให้นักวิเคราะห์สถานการณ์ต่างมองว่าหากทั้งสองฝ่ายก้าวข้ามเรื่องความรักและความเกลียดชังกันได้ ความขัดแย้งก็อาจจะจบลงได้ไม่ยากนัก⁴⁴

ด้านนักวิชาการอย่างนิธิ เอียวศรีวงศ์ ก็เห็นว่า “การเมืองมวลชน” เปลี่ยนแปลงไป คือ “...ทั้งกลุ่มเสื้อแดงและแดง ค่อยๆ พัฒนาเจตจำนงอิสระของตนเองขึ้น จนผู้อยู่เบื้องหลังกำกับควบคุมยากขึ้นทุกที...”⁴⁵ “การเมืองมวลชน” เป็นอิสระมากขึ้น และสุขุมคัมภีรภาพมากขึ้นในการเคลื่อนไหว การชุมนุมตลอดปีที่ผ่านมาไม่นำไปสู่วิกฤติทางการเมือง ต่างฝ่ายต่างใช้สื่อของตนเองในการโต้เถียงกัน ด้วยเหตุผลบ้าง ด้วยอารมณ์บ้าง แต่ก็ไม่ใช่ทุกกลายเป็นการยกพวกตีกันหรือจลาจลกลางเมือง ทั้งสองฝ่ายรู้แล้วว่าไม่มีฝ่ายใดจะชนะอีกฝ่ายหนึ่งได้เด็ดขาด ดังนั้นแล้ว การพบปะเพื่อแลกเปลี่ยนความเห็นกันระหว่างมวลชนของสองฝ่ายจึงอาจเกิดขึ้นได้

แนวทางในร่าง พ.ร.บ.ว่าด้วยความปรองดองแห่งชาติ 4 ฉบับ

ความพยายามเสนอ ร่าง พ.ร.บ.ว่าด้วยความปรองดองแห่งชาติ ได้ถูกนำเสนอเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2555 รวมทั้งหมด 4 ร่าง 3 แนวทาง ดังนี้

(1) **ทุกคนจะได้รับการนิรโทษกรรม** (ร่าง พ.ร.บ. ของ พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน อดีตประธาน คมช. ที่ ส.ส.พรรคร่วมรัฐบาลร่วมเสนอ 35 คน และร่างของ สามารถ แก้วมีชัย และ ส.ส.เพื่อไทย ที่ร่วมลงชื่อ 50 คน) คือ ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมทางการเมือง ตั้งแต่วันที่ 15 กันยายน 2548 จนถึงวันที่ 10 พฤษภาคม 2554 ไม่มีความผิดจากกระทำที่เกิดขึ้น หากคดีดังกล่าวอยู่ในชั้นศาลแล้วก็ให้ระงับการสอบสวน และพ้นคดีไป ผู้ที่ถูกศาลตัดสินว่ามีความผิดไปแล้วก็ให้ถือว่าไม่เคยต้องคำพิพากษา ส่วนผู้ที่รับโทษอยู่ก็ให้ปล่อยตัว และให้ผู้เสียหายสามารถฟ้องร้องทางแพ่งได้

(2) **ทุกคนจะได้รับการนิรโทษกรรม แต่ผู้ที่ได้รับนิรโทษกรรมไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายใดๆ** ทั้งสิ้น (ร่าง พ.ร.บ. ของนิยม วรปาณญา ส.ส. บัญชีรายชื่อพรรคเพื่อไทย พร้อมคณะ 22 คน) มีทั้งหมด 5 มาตรา เนื้อหาสำคัญคือ ให้นิรโทษกรรมผู้ถูกกระทำ ผู้กระทำ รวมทั้งคนที่ได้รับผลกระทบหลังเหตุการณ์รัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ที่น่าสนใจก็คือ มาตรา 3 ให้นิรโทษกรรมผู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำรัฐประหาร รวมทั้งบุคคลหรือองค์กร ที่ทำตามคำสั่ง คมช. แต่ผู้เสียหายไม่สามารถฟ้องร้องทางแพ่งได้

(3) **นิรโทษกรรมผู้ที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมทางการเมือง ยกเว้นผู้กระทำความผิดในฐานก่อการร้าย และความผิดต่อชีวิต** (ร่าง พ.ร.บ. ของณัฐวุฒิ ใสยเกื้อ และ ส.ส. 74 คน) ขณะเดียวกันก็ยกเลิกคดีที่เกี่ยวข้องกับการทำรัฐประหาร และให้ผู้เสียหายสามารถฟ้องร้องทางแพ่งได้

จนถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2556 ร่าง พ.ร.บ. ทั้งหมดนี้ยังคงค้างอยู่ในสภา สอดคล้องกับกระแสสังคมที่ยังไม่พร้อมปรองดอง และยังคงคาใจกับเหตุการณ์ที่ผ่านมาจนยากที่จะหันหน้าเปิดรับการปรองดองโดยสันติวิธี

ที่มา: ‘พ.ร.บ.นิรโทษกรรม’ เข้าสู่สภาฯ ทำการเมือง จ่อเดินถึงจุดตาย รัฐบาลเพื่อไทย!?, 12 มีนาคม 2556, ไทยรัฐ.

การสร้าง “กติกาสันติภาพ” ประชาธิปไตย “แบบเต็มใบ” จึงน่าจะเป็นทางออกหนึ่งในการลดความขัดแย้งได้ ดังโครงการวิจัยชื่อ “เปรียบเทียบการสร้างสันติภาพ” ของมหาวิทยาลัยแห่งชาติออสเตรเลีย ที่ใช้อินโดนีเซียเป็นประเทศตัวอย่าง เพราะเต็มไปด้วยความขัดแย้งกันทางเชื้อชาติ ศาสนา การแย่งชิงทรัพยากร การแบ่งแยกดินแดน แต่ก็กลับดีขึ้นมาได้ก็ด้วยประชาธิปไตยแบบเต็มใบ เงื่อนไขสำคัญของการสร้างสันติภาพในโครงสร้างใหญ่ที่ทำให้สถานการณ์ขัดแย้งดีขึ้น ได้แก่ การลดการแทรกแซงและอำนาจของกองทัพลง สิ่งที่ต้องเสริม

และยุติธรรม และต้องมีผู้นำของการสร้างสันติภาพที่มีประสิทธิภาพจริง⁴⁶

แม้ตัวอย่างเหล่านี้ชี้ว่า การจัดการกับความขัดแย้งในสังคมไทยเริ่มมีความหวังจะเป็นจริงได้บ้างแล้ว แต่ทว่า ความพยายามในการสร้างความปรองดองด้วยการออกกฎหมายนิรโทษกรรม ยังคงไม่มีทางออกที่ทุกฝ่ายเห็นด้วย สังคมไทยจึงยังมีเส้นทางเดินอีกยาวไกลในการคลี่คลายความขัดแย้ง เพื่อนำไปสู่การอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างทางความคิดได้อย่างสันติ

